

פרשת ויקרא: איחודים

א. הקדמה

פרשת ויקרא העוסקת בקורבנות פותחת בקורבנות הנדבה; עולה ושלמים,¹ ורק לאחריהם עוסקת היא בקורבנות החובה המוטלים על האדם, סדר הדורש ביאור - מדוע קודמים דיני קורבן נדבה לדיני קורבן חובה. ככלות הכול, ניתן היה להעדיף סדר הפוך; ראשית יש לדון בקורבנות שחייב אדם להביא, ורק אחר כך באלה התלויים ברצונו. זאת ועוד, שומה עלינו להבין את עניינה של עבודת הקורבנות התופסת מקום משמעותי בספר זה.

ב. איחוד ופירוד בבריא

"אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֹרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבֶּקָר וּמִן הַצֹּאן יִתְקַרְּבוּ אֶת קֶרְבָּנָם"² - מדוע פותח הפסוק בלשון יחיד, 'אָדָם פִּי יִקְרִיב', וממשיך בלשון רבים, 'יִתְקַרְּבוּ אֶת קֶרְבָּנָם'? העולם בו אנו מצויים מורכב מיסודות; דומם, צומח, חי ומדבר, כאשר כל דרגה מבוססת על הדרגה הפחותה ממנה. כלומר, דרגת הדומם היא הדרגה הפחותה ביותר במציאות, אך ממנה הכל ממשיך ומתפתח, עד כדי כך שדרגת הצומח בבסיסה היא מן הדומם, וכן הלאה, עד כדי כך שהאדם שנברא אחרון בימי הבריא כלול הוא מכל חלקי הבריא.³

בגין היותו מורכב מכל חלקי המציאות, יש ביכולתו של האדם להשפיע על כלל המציאות ולהעלותה לאחדות. לאמור, תפקידו של האדם המאוחד וכלול בכל חלקי הבריא הללו להביא חלקים אלו הקיימים במציאות להיכלל בו ולהשיבם אל אחדותם בתוככי המציאות.

תפקיד זה לאדם הינו דואלי - לשמר את אחדותו האישית ואת אחדות הבריא כולה. אולם, חטאי האדם מפריס את אחדותו ובכך גורמים לפירוד בין חלקיו המהווים פירוד בבריא, כדברי הראי"ה קוק (אורות התשובה ג, ח): "כל חטא... סותר את האחדות שבין האישיות הפרטית עם כל ההווה כולה".

דבר זה אירע בחטא אדם הראשון, 'חטא עץ הדעת טוב ורע', בו פגם האדם לא רק בעצמו בכך שנטה אחרי החומריות והפר את איזון ממנו נברא עפר מן האדמה ורוח אלוקית ממעל, אלא פגם בבריא עצמה בכך שעירב בה טוב ורע⁴ ומעתה כל חלק מחלקיה עומד הוא בפני עצמו.

יעיד על מאמר **הבבלי קידושין** (פב ע"ב):

מימי לא ראיתי צבי קייץ, וארי סבל, ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער?!
אלא שהרעתי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, שנאמר עונותיכם הטו.

¹ ויקרא (פרקים א-ג).

² ויקרא (א, ב).

³ ראה בזה: הראי"ה קוק (הגדה של פסח, עמ' רה-רו; אורות הקודש, ח"ב מערכת החיות העולמית).

⁴ נפש החיים (א, טו); ובא לידי ביטוי בטומאת מת: זוהר (חיי שרה, קלא ע"א); ראה עוד: בבא בתרא (יז ע"א).

וביאר **הרב פנחס הורוביץ**,⁵ שהבריאה מורכבת מהיסודות האמורים לעיל, כאשר תאוות כל יסוד להתעלות לדרגה שמעליו, להוות את הבסיס ממנו מורכבת הדרגה מעל, דבר שיכל לבוא לביטוי ברצונה של הבהמה לפשוט צווארה לשחיטה כדי שהאדם יאכלנה והיא תהיה בלולה בקרבו ובכל תגיע לידי עילווה וייעודה. כל זה "בהיות האדם אוכל בכוונה הראויה אז הוא תיקון גדול להמאכל עצמו שמתעלה לשורש נשמתו העליונה... אבל אם אינו מכוון באכילתו אלא לתאוות הגשמיות... בבחינה זו אינו מעלה את האוכל אלא ממיתו... וכיון שאין החי בטוח שיתעלה ע"י האוכלו וקרוב הדבר שימיתו, על כן הוא בורח ממנו".

ג. עבודת הקורבנות

עבודת הקורבנות באה לתקן חטא קדמון זה שיסודו בפירוד האדם והבריאה כאחד: הקורבנות מובאים מכל חלקי הבריאה האמורים: דומם - "עַל כָּל קָרְבָּנָךְ תִּקְרִיב מִלֶּחֶם"⁶; צומח - בקורבן המנחה נאמר: "סֵלֶת יִהְיֶה קָרְבְּנוֹ וְיִצֶק עָלֶיךָ שָׁמֶן וְנָתַן עָלֶיךָ לְבִנָּה"⁷; חי - "קורבן לה' מן הבהמה מן הבהמה וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנֵכֶם"⁸. מגמה זו מורה על איחוד כל חלקי הבריאה במעשה הקורבנות, כדברי **הזוהר** (ויקרא ה ע"א) בו מובא שרבי חזקיה שאל את רשב"י: "האי דאקרי קורבן, קירוב מבעי ליה או קריבות, מאי קורבן". כלומר, אם המשמעות היא שהאדם מתקרב לבוראו ע"י הקורבן, היה צריך לקרוא 'קירוב' ולא 'קורבן' שמשמעותו הוא קירוב בין ב' חלקים נפרדים. רשב"י ענה לו, שעבודת הקורבן מהווה קירוב בין ב' דברים נפרדים: קורבן מאינון כתרין קדישין, דמתקריב כלחו כחדא ומתקשרן דא בדא עד דאתעבידו כלחו חד ביחודא שלים לאתקנא שמא קדישא.

עבודת הקורבנות נעשית בתחתיות ארץ, בבהמה חומרית, אולם הפעולה שפועלת עבודת הקורבנות הינה פעולת איחוד וקירוב חלקים נפרדים זה לזה לייחוד השורשים הרוחניים בבריאה כולה. כאמור, איחוד זה בין חלקי הבריאה נצרך בעתיו של החטא הקדמון שהיווה את הפירוד בעולמות, ולכן באים המה הקורבנות מכל חלקי הבריאה כדי לתקן כל חלק בפני עצמו בהשבתו לייעודו בהתחברותו עם שאר חלקי הבריאה, כדברי **האר"י** (טעמי המצוות, פרשת ויקרא):

חטא אדם הראשון, חזר ועירב הרע עם הטוב וגברו הקליפות, ונמצא שפגם בכל העולמות וצריך בירור מחדש. לכן ציווה הקב"ה על עניין קורבנות שיביא עימו כל הד' יסודות כדי שיתבררו כולם.

ראשיתו של תיקון הבריאה בכללותה על כל חלקיה נעשה בתיקון ושיבת האדם למקורו ואחדותו, דבר המהווה תיקון לחטאיו, כדברי **הרמב"ן** (ויקרא א, ט):

בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, ציווה ה' כי כאשר יחטא יביא קורבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה⁹, ויתוודה בפיו כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל

⁵ **הרב פנחס הורוביץ** (המקנה, קידושין פב ע"ב; פנים יפות, בראשית טז ע"ב). ראה גם: **מחיר יין** (א, כ); **של"ה** (משפטים, תורה אור אות ז); **כתב סופר** (ויקרא ד"ה אדם כי יקריב, קסג ע"א); **רש"י הירש** (ויקרא יט, יט עמ' שפט).

⁶ **ויקרא** (ב, יג).

⁷ **ויקרא** (ב, א).

⁸ **ויקרא** (א, ב).

⁹ בזה יש להבין מדוע אין סמיכה בבמה (**זבחים** קיב ע"ב) אלא רק לפני ה' (שם, קיט ע"ב). שהרי כל מגמת הסמיכה להורות על שעבוד האדם את כוחותיו וחלקיו אלו המפורדים בעתיו של החטא, אל שורשם וייעודם, לפני ה'.

מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלוקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכיפר הקורבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקורבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו.

בזה נבין את הכרחיותה של התשובה בהליך הקורבן,¹⁰ שהרי בגין היות התשובה קודמת לעולם,¹¹ קדמה היא לכל הפירודים, ובשיבת האדם בתשובה על חטאיו שב הוא למקורו ותכלית ייעודו,¹² ובזה שבה היא הבריאה למקורה.¹³

בזה תיושב אחת הקושיות בה פתחנו, מדוע פותחת התורה בלשון יחיד, 'אָדָם כִּי יִקְרִיב', וממשיכה בלשון רבים, 'תִּקְרְבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם'?

מבאר **בעל התניא** (ליקוטי תורה, ויקרא עמ' ב), שבכל אדם שוכנות ב' נפשות, זו האלוקית וזו הבהמית, ועבודת האדם היא לשעבד ולשלוט על הנפש הבהמית למטרת עבודת ה'. אשר לכן מקריב האדם בהמה, להורות על שעבוד נפשו הבהמית אל-על. וזו הכוונה במילה 'אדם' המורה על מקורו העליון של האדם החקוק בכסא הכבוד, הביטוי של הנפש האלוקית, שמתעוררת היא בהקרבת הקורבן לרתום את חברתה, הנפש הבהמית, אליה למטרת האיחוד בניהם, 'תִּקְרְבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם'. בזה נוכל להבין גם את היות האות א' במילה 'יִקְרָא' זעירה:¹⁴ העולם נברא ב'אמת' - סופי התיבות של "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים".¹⁵ אולם, החטא הקדמון שנגרם בעתיו של הנחש הפריד בין האות א' לאותיות 'מת', כדברי שלמה (משלי טז, כח): "וְנִקְרַן מִפְּרִיד אֱלוֹף". כלומר, האות א' מבטאת את השפעת האור האלוקי במציאות, אלופו של עולם המאציל אור עליון לתוך מחשכי העולם.

בגין הפרדה זו נותרו האותיות 'מת' מתוך 'אמת', ונקנסה מיתה בעולם.¹⁶ פגימה זו אינה רק פגימה בעולמות, אלא גם באדם עצמו המסמל את הארת הקב"ה בעולם, "אדם הראשון נרו של עולם היה, שנאמר נר ה' נשמת אדם",¹⁷ דבר המבוטא באות א' במילת 'אדם', כאשר בעתיו של החטא נחשך האור האלוקי המבוטא באות זו ונותרו אותיות 'דס' המלמדות על המיתה שנקנסה עליו בגין היפרדותו מאלופו של עולם.

התיקון לכך הוא בקורבנות על-ידם זקוק האדם להתקרב לבוראו, לחזור אל ימי הבריאה הראשיתיים בהם הייתה ההארה בעולם ובו עצמו, ליצור חיבור בין האות א' לאותיות 'דס', דבר שיעשה ע"י העלאת 'דס' הקורבן אל המזבח ממנו נצבר עפרו של אדם הראשון לבריאתו,¹⁸ מקום בו בוערת אש תמיד העולה ומיתמרת על-אל ומחברת עליונים ותחתונים.

לכן באה היא האות א' במילה 'יִקְרָא' זעירה, להורות על הצטמצמות האור האלוקי בעתיו של החטא, אך מגמת התיקון היא להגדילה אט-אט, כאשר אחת הדרכים היא בהקרבת הקורבנות בהם נאמר 'אָדָם', להורות על השיבה לבחינת אדם הראשון לחיבור האות א' ליתר האותיות בשמו.

¹⁰ ראה: **רמב"ם** (הל' תשובה פ"א ה"א; פירוש המשנה מכות פ"ג מט"ו).

¹¹ **מדרש** (בראשית רבה ד, א).

¹² על תפקיד השופר כמעורר לתשובה בשיבת האדם למקורו, ראה: **של"ה** (ראש השנה, פרק תורה אור, אות צו); **עולת ראיה** (ח"ב עמ' שכו); **נתיבות שלום** (ראש השנה).

¹³ ראה: **אורות התשובה** (יב, ד-ה).

¹⁴ עפ"י דברי **השל"ה** (פסחים, דרוש ג לשבת הגדול).

¹⁵ כדברי **המדרש** (בראשית רבה, א): "ראש דברך אמת - אמר רבי יצחק, מתחילת ברייתו של עולם ראש דברך אמת, בראשית ברא אלהים".

¹⁶ ראה הערה 3.

¹⁷ **ירושלמי** (שבת פ"ב ה"ו).

¹⁸ "אדם ממקום כפרתו נברא". ראה: **מדרש** (ילקוט שמעוני, בראשית רמז כ); **רמב"ם** (הל' בית הבחירה פ"ב ה"א-ה"ד).

ד. המשכן והקורבן

עתה נחזור אל הראשונות - פותחת הפרשה בקורבנות הנדבה; עולה ושלמים ורק לאחריהם עוסקת בקורבנות החובה, סדר הדורש ביאור - מדוע קודמים דיני קורבן נדבה לדיני קורבן חובה? התשובה לשאלה זו קשורה בהכרח לקשר שבין פרשת ויקרא לסיומו של ספר שמות: פרשת ויקרא הפותחת את הספר מהווה את המשכו של ספר שמות, המסתיים בבניית המשכן וכליו. נחלקו הפרשנים בדבר ייעודו של המשכן - האם משמש הוא להשראת השכינה בישראל, כהמשך ישיר, ממסד ונצחי של מעמד סיני,¹⁹ או שמא, משמש הוא ככפרה על חטא העגל.²⁰ מטרה כפולה זו, מביאה אותנו לפרשת ויקרא העוסקת בקורבנות האדם מול אלוקיו במשכן. **הרמב"ן** הרואה את ייעוד המשכן בהתמדת מעמד סיני שיסודו בהשראת השכינה בעולם-הזה, ממשיך את מגמתו זו ביחס לקורבנות:

הספר הזה הוא תורת כוהנים וחלופים, יבאר בו ענייני הקורבנות כולן ומשמרת המשכן כי כאשר היה ספר אחד בעניין הגלות והגאולה ממנו והשלימו בעניין אהל מועד וכבוד השם אשר מלא את המשכן ציווהו בקורבנות ובשמירת המשכן שיהיו הקורבנות כפרה להן ולא יגרמו העוונות לסלק השכינה.²¹

כיון שמטרת המשכן היא בהשראת השכינה, הרי שיש לשמר גילוי שכינה זה ע"י הקרבת הקורבנות. כמו"כ, המגמה הרואה ביעוד המשכן את שיבת השראת השכינה לאחר חטא העגל באה לידי ביטוי בהקרבת הקורבנות, שכאמור יסודם הוא בתיקון חטאו הקדמון של האדם שהופיע שוב בחטא העגל.

נראה, שישנו קשר בין קורבנות הנדבה וקורבנות החובה לב' מגמות אלו ביעוד המשכן: ישראל הקריבו בסיני עולה ושלמים: "וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים",²² כאשר זו הפעם הראשונה בתורה בה מוזכר קורבן השלמים, דבר הקושר קורבן זה עם מעמד סיני. כמו"כ, לקורבן העולה יש קשר עם מעמד סיני: "עֹלֹת תִּמְיֵד הַעֲשֶׂיָה בָּהֶרְ סִינִי לְרִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לָּהּ",²³

ניתן להצביע על ב' עניינים בקורבנות אלו: הזבח - 'וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים' וריח הניחוח בקורבן עולה.

המכנה המשותף בין עניינים אלו כורך קורבנות אלו למעמד סיני, כאשר יסוד מעמד סיני הוא בהשראת השכינה בישראל, במפגש בין החומר לרוח, בין האדם לאלוקיו במעונו דרך העלאת הקורבן החומרי לה'.

מפגש זה בין הרוחני לגשמי, החיבור בין שמים לארץ מובע בעניינים אלו של העולה והשלמים: עניינו של 'רִיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לָּהּ', מורה על מגמה של חיבור: מסמל הוא הריח את המיצוע בין הגשמי לרוחני, כדברי **הבבלי ברכות** (מג ע"ב): "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו, הוי אומר זה הריח". ההנאה היא מהחלק הרוחני שבאדם, אך בבסיס ההנאה עומד מקור הריח שהוא חומרי.²⁴

¹⁹ **רמב"ן** (הקדמה לספר שמות; שמות כה, ב).

²⁰ **רש"י** (שמות לח, כא).

²¹ **רמב"ן** (הקדמה לספר ויקרא).

²² **שמות** (כד, ה).

²³ **במדבר** (כח, ו).

²⁴ בדרך כלל הביטוי למקור הריח הוא ההדס, המורה אף הוא על חיבור זה. ראה: **ביצה** (ו ע"א); **נדה** (לו ע"ב) שהיו מניחים הדס ע"ג מיטת מת, מעשה המורה על חיבור העולמות; **מגילה** (יג ע"א) שצדיקים נקראו הדסים, כאשר מגמת הצדיק לחבר בין העולמות; **כתובות** (יז ע"א); **סוטה** (מט ע"ב); **תוספתא** (סוטה פט"ו ה"ח) במקורות אלו מבואר

כמו"כ עניינו של זבח מורה על אחדות בין חלקים, שהרי בא הוא על חגיגה באיחודם של ב' צדדים.²⁵ איים קורבנות אלו, העולה והשלמים, למעמד סיני בו נשקו שמים לארץ, בו התגלה אור הקב"ה המשפיע בתוככי המציאות החומרית והיווה מיצוע ראוי להנהגתו בעולם.²⁶ נמצאנו למדים על הקשר שבין קורבנות הנדבה, עולה ושלמים, למעמד סיני, כאשר קשר זה כורך קורבנות אלו עם ייעודו של המשכן כהמשך מעמד סיני בהשראת השכינה בישראל.

אולם, קורבנות החובה המוטלים על האדם להביאם מורים המה על המגמה השנייה בייעוד המשכן, כפרת חטא העגל:

כשעלה משה להר סיני לבקש רחמים על ישראל לאחר חטא העגל, אומר הוא להם: "אַתֶּם חָטְאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֵל ה' אוֹלִי אֶכַּפֶּרָה בְּעַד חַטֹּאתֵיכֶם".²⁷ כמו"כ מבקש הוא לאחר קבלת הלוחות השניים: "וְסַלַּחְתָּ לְעֹנֵנוּ וּלְחַטֹּאתֵינוּ וְנִחַלְתָּנוּ".²⁸ והנה, הביטוי החוזר בקורבנות החובה הוא: "וְכַפֵּר עָלֵינוּ... וְנִסְלַח לָנוּ",²⁹ ביטוי הכורך קורבנות אלו לסליחת הקב"ה לישראל על חטאם בחטא העגל.

הרי לנו, שקורבנות החובה משמשים מכשיר שבעזרתו יכול האדם לבקש מאת בוראו סליחה וכפרה על חטאיו ולבקש הימנו שידון אותו במידת הרחמים, כשם שדן את ישראל וכיפר על חטאתם בעגל. לאור דברים אלו נוכל להשיב על השאלה בראש דברינו, מדוע פותחת התורה בקורבנות הנדבה ולא באלו שחובה על האדם להביאם? התשובה לכך היא ביחס שבין פרשיית הקורבנות לייעוד המשכן, כאשר הייעוד הראשוני הוא השראת השכינה כבסיס למיסוד מעמד סיני מתגלה בקורבנות הנדבה, ואילו הייעוד שבא בעתו של חטא, זה שבא בדיעבד, תואם לקורבנות החובה.

א"כ, בקורבנות אלו, הנדבה והחובה, מתאחד האדם עם קונו, הן בקורבנות הנדבה המגלים את האור האלוקי במציאות כייעוד המשכן מלכתחילה, והן בקורבנות החובה בהם שב האדם חזרה לבוראו לאיחוד פירודי החטא.

ה. 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם'

פרשיית החודש אותה אנו מציינים בסמיכות לפרשת ויקרא טומנת בחובה את ייעודם של ישראל כמגלי האור האלוקי בעולם, גילוי שיש בו איחוד בין חלקי הבריאה. ייעוד זה הובע בדברי הקב"ה שמסר את קידוש החודשים לנו: 'הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם' - "לכם הוא מסור, ואין אתם מסורין בידו",³⁰ "מכאן ואילך יהיו החודשים שלכם, לעשות בהם כרצונכם".³¹

שמיש ההדס לשמחת חתן וכלה המכנה המשותף בין עניינים אלו הוא המיצוע בין חלקים מנוגדים היוצר שלימות - המת עומד בין עוה"ז לעוה"ב, הצדיק הווה את השלימות בגין המיצוע הראוי בין הרוחני לגשמי ושמחת חתן וכלה המורה על איחוד הניגודים.

²⁵ ראה: **בראשית** (לא, מד-נה).

²⁶ יש מקום נוסף לחלק בין קורבן עולה לשלמים לאור דברי **הזוהר** (ויקרא, יא ע"א), שקורבן עולה מהווה את התגברות מידת הדין בעולם, לכן נשחט הוא בצפון המסמל את יצר הרע (**סוכה** נב ע"א), ומסמל קורבן זה את מסירות הנפש של ישראל בחשכת הגלות, "הוא העלה על מוקדה על המזבח פל הלילה", העלייה על המוקד במסירות הנפש במשך כל חשכת הגלות. מאידך, קורבן שלמים הנשחט בדרום מורה על התגברות מידת החסד בעולם והשלימות, דבר הנגזר משמו 'שלוש' ומכך שניתן להביא לקורבן זה זכר או נקבה. ראה עוד: **הראי"ה קוק** (שמונה קבצים, ח"ב עמ' קפד).

²⁷ **שמות** (לב, ל). ראה גם: **שמות** (לב, לא-לג).

²⁸ **שמות** (לד, ט).

²⁹ **ויקרא** (ד, כו; ד, לא; ד, לה; ו, ה; י, ה; יג, וועד).

³⁰ **מדרש** (תנחומא, פרשת בא סימן ח).

³¹ **ספורנו** (שמות יב, ב). עוד על יחסם של ישראל לשליטה על מימד הזמן, ראה: **משך חכמה** (בראשית לב, ו).

בכך מסר הקב"ה את הנהגת עולמו לישראל, להם ניתן הכוח לקבוע את המציאות הטבעית בעולם, כדברי הירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב; נדרים פ"ו ה"ח):

אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי - בת שלוש שנים ויום אחד, נמלכו בית דין לעברו - אין הבתולין חוזרין, ואם לאו - הבתולין חוזרין.

קביעות הטבע המציאותי נעשה ע"י ישראל בקידוש החודשים.³² אשר לכן, מצוות קידוש החודש מופיעה ביחס לחודש ניסן, חודש המורה על מעלה זו של ישראל, שבכוחם לשעבד את המציאות הטבעית ולשלוט עליה, כהנהגה ניסית:

ואלו דברי הגרי"א חבר, אודות המחלוקת בין ר"י ור"א האם בניסן או בתשרי נברא העולם: יש כאן כוונה אחרת, שבתשרי היא התחלת סידור העולם בניהוג הטבעי, ובניסן סידורו למעלה מדרך הטבע. לכן, למלכי ישראל מניסן מונים, שהם תלויים בחודש ניסן, ולכן כתיב החודש הזה לכם.

חודש ניסן מהווה את פריחת האביב, פריחת עולם הטבע, כאשר כוח החומר הטבעי בוחק במלוא עוזו, דווקא בעת כזו בה המציאות הטבעית בשיאה ניתן ביד ישראל הכוח לשעבד ולקבוע את המציאות כרצונם-כרצון הבורא.³³

באופן כזה מחברים ישראל את הטבע בזה העולם-ההעלם והמגמה האלוקית הראשונה. רעיון זה של איחוד המציאות מופיע בשעיר ראש-חודש:

ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים, וכתב את המאור הגדול ואת המאור הקטן. אמרה ירח לפני הקב"ה, רבש"ע אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה, לך ומעטי את עצמך... חזייה דלא קא מיתבא דעתה. אמר הקב"ה, הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח. והיינו דאמר ר"ש בן לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה? אמר הקב"ה, שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח.³⁴

"אף שדברים כבושים ונעלמים להבאים בסוד ה', עם כל זה לא אמנע ליתן טעם עפ"י פשוטו".³⁵ טענת הלבנה ברורה היא מאוד, עצם בריאת הקב"ה את ב' המאורות מורה על חוסר אחדות בבריאה. ואכן, מכוח טענה זו על הפירוד בבריאה מבקש הקב"ה כפרה על מיעוט הלבנה. טיבה של כפרה זו הבאה מידי חודש בחודשו בשעיר לה' מורה על היות העולם נברא חסר, נברא בפירוד מסויים אותו שומה על האדם ליצור את האחדות בו, "אֶשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לְעִשְׂוֹת" - להשלים (מלשון שלימות) את הבריאה ולאחדה למקורה ובכך להיות שותף ממשי עם בורא העולם. כאמור, רעיון זה מתבטא בראשי חודשים המסמלים את הכוח שניתן ביד ישראל לשליטה על המציאות הטבעית בעולם, להשלימה ולהביאה לייעודה האחדותי.

³² בעניין זה שבי"ד של מטה קובעים ומשנים את סדרי הטבע ע"י קידוש החודשים, ראה: רשב"א (תורת הבית, משמרת הבית בית שביעי שער ג', עמ' ט. ד"ה אמר הכותב); ש"ך (יו"ד סימן קפט ס"ק יג) בשם הרא"ה; שו"ת חתם סופר (או"ח סימן יד); חזו"א (או"ח סימן לט ס"ק טו).

³³ ראה בדברי הרב שלמה גורן (מועדי ישראל, עמ' יז-יט) המבאר שתקופת ניסן הינה תקופת ההתחדשות של עולם הטבע, ואילו חודש תשרי מסמן את הסטטיות והקביעות בטבע. ראה עוד: להורות נתן (מועדים, ח"א עמ' א-ד אותיות א-ה).

³⁴ בבלי (חולין ס ע"ב; שבועות ט ע"א); מדרש (בראשית רבה, פרשה ו).

³⁵ לב אריה (חולין ס ע"ב). ראה עוד: הראי"ה קוק (אגרות ראי"ה ח"ב, אגרת תסט עמ' קח).